

перамента с режиссерскими намерениями, т.к. отличительные черты темперамента по Гиппократу в большой степени характеризуют эмоциональную реактивность человека.

Режиссер должен позаботиться о своевременном переключении внимания и творческой воли актера с личного на наблюдаемый опыт. Это уведет актера от столь модного "самовыражения", от излишнего самокопания, болезненного насилия над собой и обратит его профессиональное мастерство к подлинному источнику вдохновения - наблюдению жизни.

Один из ведущих театральных педагогов страны профессор А.А. Гончаров говорит об инфантильности студентов - будущих актеров и режиссеров, об их боязни поставить себя в позицию максимального личного ответа на события. "В годы студенчества Леонидов заставлял нас делать этюд с лифтом. Мы воображали себя в колодеце лифта, который якобы падал на нас сверху. В момент смертельной опасности эмоции возникали на пределе возможного. Теперь же будущих артистов заставляют ловить бабочек и мух или долить воображаемую горюху, а леонидовский этюд может кое-кому показаться богоульством по отношению к "современной" интеллектуальной манере исполнения. Артиста не приучают к предельным, глобальным переживаниям - ужасу, отчаянию, ликованию. Ему вся время говорят об естественности и сдержанности..."¹.

Правильно поставленное художественное воспитание и обучение приучают человека владеть и управлять собой даже в моменты величайшего эмоционального накала, учат его подчинять стихию - сознанию, эмоцию - идее. Тем самым правильно поставленное обучение оканывается хорошей школой труда, методом выработки воли, одним из самых действенных путей воспитания гармонически развитого актера.

Л.А.Дзямешка
(кафедра бібліотэказнаўства)

НАСАМАЯ БІБЛІЯТЭКА У СІСТЭМЕ МІНАЦЫЯНАЛЬНАГА ЗНОСІН

З'яўленне напружанасці ў нацыянальных зносінах можна растлумачыць не толькі парушэннямі сацыяльна-прававых і эканамічных з-

1. Гончаров А.А. Режиссерские тетради.-М.:ВТО,1980.-С.363.

ноу грамадства, але і недахопамі адукацыі і культуры. Ніяк немагчыма параўнаць высокую узроўню адукацыі у Беларусі і адукаванасці насельніцтва, культурных дасягненняў народа і унутранай культуры асобн. У Існаванні гэтай неадпаведнасці ёсць некаторая доля віны і бібліятэк, як важнейшых устаноў у сістэме культуры рэспублікі.

Беларусь - шматнацыянальная рэспубліка, якую апрача беларусаў (79,4%) насяляюць рускія (11,9%), украінцы (2,4%), яўрэі (1,4%). Сярод другіх нацыянальнасцей - літоўцы, цыганы, азербайджанцы, армяне, украінцы і іншыя - усяго звыш 80 нацыянальнасцей.

Бібліятэкі рэспублікі заўсёды удзялялі увагу праблемам Інтэрнацыянальнага і патрыятычнага выхавання, прапагандавалі літаратуру аб вытоках дружбы народаў СССР, дасягненні іх літаратур, мастацтва, эканамічных дасягненняў. Але паколькі галоўнай функцыяй масавай бібліятэкі на працягу дзесяцігоддзяў лічылася ідэалагічная, а самі бібліятэкі з'яўляліся роллю "апорных базаў партыйных арганізацый", то і ўся праца ў гэтым напрамку вялася з пункту гледжання партыйных устаноў, выканання іх устаноўак з арыентацыяй на генеральную лінію. У зстойны перыяд талітарнай сістэмы нанеслі вялікую ідэяна-маральную страту усім нацыянальным культурам, у тым ліку і беларускай. Гэта адлюстравалася і на бібліятэках, на якасці іх фондаў, на характары абслугоўвання шматнацыянальнага насельніцтва.

Уяўны дабрабыт, дэкларацыя аб Інтэрнацыянальным адзінстве і непарушнасці дружбы усіх народаў абярнулася на справе трагедыяў і для беларусаў, якія забылі нават родную мову, і для нацыянальных меншасцей, пражываючых на Беларусі і не маючых магчымасці чытаць на мове сваёй нацыянальнасці.

Бібліятэкі павінны крытычна перагледзець тую старую сістэму Інтэрнацыянальнага выхавання і прысутнымі ім сродкамі дапамагчы не толькі змяжцэнню міжнацыянальнай напружанасці ў сучасны момант, але і папярэджанню яе ў будучым. Праўда, тут ёсць пэжасці і аб'ектыўнага, і суб'ектыўнага характару.

Па-першае, у фондах масавых бібліятэк - вялікая колькасць твораў магутнага прапагандысцкага толку, што замаўраджае для бібліятэк шлях да міжнацыянальных праблем (маюцца наўвазе супроцьлегласці паміж цэнтрам і рэспублікаю, а ўнутры яе - паміж карэнным насельніцтвам і малымі этнічнымі групамі).

Па-другое, часам самі бібліятэкары аб'якоўва адносяцца і не

разумець усей складанасці і актуальнасці нацыянальных праблем; неабходнасці новых падыходаў да іх вырашэння.

Можа па гэтай кафедры бібліятеказнаўства абрала для даследавання тэму "Кніга і чытанне ў сістэме міжнацыянальных зносін", мэта якога - вызначыць шляхі гарманізацыі міжнацыянальных зносін сродкамі масавых бібліятэк. Тым часам, гэтая праблема арганічна вяртаецца з папярэдняга кафедральнага даследавання, якое здзяйснялася ў XI пяцігоддзі пад тыпічнай назвай "Бібліятэчнае абслугоўванне насельніцтва Беларускай ССР у сістэме камуністычнага выхавання". Тут ёсць і пераемнасць, і думкі для разважання з удзікам сучаснага момачту.

У першую чаргу, на наш погляд, неабходна прааналізаваць канкрэтную сацыякультурную сітуацыю ў зонах бібліятэчнага абслугоўвання. Гэтаму садзейнічае сумеснае з Дзяржаўнай бібліятэкай БССР імя У.І.Леніна вывучэнне дэмаграфічнага складу насельніцтва ў розных рэгіёнах рэспублікі і запікаўленасці насельніцтва ў нацыянальнай кніжцы. Збіраецца, аналізуецца матэрыял па схеме:

- а) нацыянальны склад жыхароў у зоне абслугоўвання бібліятэкі;
- б) нацыянальны склад чытачоў у бібліятэцы;
- в) колькасць чытачоў, жадаючых чытаць у бібліятэцы на роднай мове і нацыянальную літаратуру ў перакладзе.

Другі аспект даследавання датычыць кніжных фондаў масавых бібліятэк. Галоўная мэта - прывесці іх у адпаведнасць са змястоўнымі і моўнымі запатрабаваннямі чытачоў. Гэты аспект звязаны з аналізам узаемадзеяння беларускай і рускай моў; беларускай мовы як дзяржаўнай у рэспубліцы і моў этнічных груп, яе насяляючых; даследавання перспектывы развіцця беларуска-рускай двумоўнасці ў многанацыянальнай Беларусі. Тут задача складаная ў сувязі з міграцыйнымі працэсамі і стварэннем на тэрыторыі рэспублікі нацыянальных аб'яднанняў армян, цыган, азербайджан і інш.

На жаль, наша статыстыка не дае звестак аб моўным складзе бібліятэчных фондаў, і па гэтай даследчыкі мусяць валодаць матэрыяламі толькі даследаваных бібліятэк. На фоне агульнага аб'ёму друкарскай прадукцыі ў бібліятэках вучаецца:

- а) колькасць літаратуры на нацыянальнай мове, пражываючых у рэгіёне грамадзян;
- б) колькасць нацыянальнай кнігі ў перакладзе на рускую мову;

в) колькізоць нацыянальнай кнігі у пераглядзе на беларускую мову.

Агульнавядома, што аснову бібліятэчных фондаў складае літаратура на рускай мове. Чаму такое становішча, як яно паддаецца выпрацы і ці усюды патрэбна гэта выпраўка - адказы на пытанні мусіць даць аналіз дзейнасці кніжных выдавецтваў Беларусі па выданні нацыянальнай кнігі, супастаўленні гэтых звестак з набышчам у бібліятэкі і з запатрабаваннямі чытачоў. А пакуль што можна сказаць, што на беларускай мове у масавых бібліятэках Беларусі у 1987 годзе чыталі толькі 4% чытачоў, 90% - толькі на рускай, 6% - на польскай, літоўскай, украінскай і інш.¹

Праўда, становішча мяняецца з кожным годам. Гэтаму спрыяе як Закон аб беларускай мове (1989 год) і Дзяржаўная праграма развіцця беларускай мовы і іншых нацыянальных мов у Беларускай ССР², так і рост самасвядомасці народа, паваротам інтэлігенцыі, творчай моладзі да беларускай мовы, дзейнасць сродкаў масавай інфармацыі, выданні краязнаўчага напрамку неформальных аб'яднанняў, розных гаварыстваў, бібліятэк такоама.

І усё ж вялікі працэнт карэннага насельніцтва Беларусі, якое не чытае у бібліятэках на роднай мове, што вызывае трывогу, бо гэта сімптом забыцця нацыянальных караняў. І задача масавых бібліятэк у тым, каб знайсці тую прывабную форму і метады бібліятэчнага абслугоўвання, якія б дапамаглі частцы беларусаў пераадолець бар'ер негатывных адносін да беларускай мовы. Вынікам даследавання мусіць быць пэўныя рэкамендацыі у гэтай справе.

У цэнтры увагі даследчыкаў - вывучэнне становішча з фондамі бібліятэк невялікіх адміністрацыйных аёлаў Беларусі. Так, напрыклад, у сельскіх філіялах Удзёнскай ЦЭС да 80% кніг на рускай мове, насельніцтва у вёсках, у асноўным, беларусы. Раён багаты нацыянальнымі традыцыямі, тут нарадзіліся "удзёнскія вятчоркі", "экалагічныя вечарыны", самадзейныя літаратурныя і краязнаўчыя таварыствы, тут радзіма вядомых беларускіх пісьменнікаў - Паўлюка Труса, Кандрата Крэпівы, Алеся Ягімовіча, Сымона Баравых, Пят-

1. Вынікі Усесаюзнага даследавання "Динамика чтения и читательского спроса в совхозных библиотеках" гл. у зборніку "Сов.библиотечное дело". - 1980. - № 2 - С.20.

2. Сав.Беларусь. - 1990. - 25 верасня.

ра Глебкі, Антона Бялевіча, Алёся Махнач, Лідзіі Арабей, Лылі Гурскага, Алёся Шальчускага, Віктара Казлоўскага. У бібліятэках гучыць беларуская мова, вялікую дапамогу сельскім філіялам аказвае раённая бібліятэка Імя Паўлюка Труса. А у бібліятэках не хапае літаратуры на беларускай мове, няма падручнікаў і вучэбных дапаможнікаў; мала і мастацкай літаратуры (да 12%) на роднай мове, між тым 68% яе у перакладзе на рускую.

Складанае становішча з фондамі у шматнацыянальных рэгіёнах рэспублікі: у асобных вёсках, раённых цэнтрах, гарадах Гродзеншчыны, Брэстчыны. Ужо цяпер вызначаецца запатрабаванні на літаратуру на роднай мове палякаў, пражываючых у гэтых рэгіёнах. Станоўча на гэта уплывае узнікненне польскіх школ, класаў, факультатываў і гурткоў на вывучэнню польскай мовы, адкрыццё пры Гродзенскім Універсітэце кафедры польскай мовы і літаратуры. Задаволіць запатрабаванні жыхароў на польскую кніжку накуль што бібліятэкі не маюць магчымасці. Вынікі першапачатковага даследавання гэтай праблемы прапанаваны намі у міжведамасны зборнік - "Вопросы библиографоведения и библиотековедения", вып.12. Артыкул мае назву "Беларуская і польская кніга на Гродзеншчыне".

Аб праблеме чытання грамадзян польскай нацыянальнасці, пражываючых на тэрыторыі Беларусі, вялася гаворка на міжнароднай канферэнцыі "Кніга і чытач у этнічных групах", якая адбылася у Варшаве у студзені 1989 года.

Ход канферэнцыі асвятляла газета "Ніва", што выдаецца у Бяластоцкім ваяводстве на беларускай мове¹. Тэксты дакладаў дацэнтаў Акуліча У.А., Лейко Н.А., Клімянковай Н.У., Дзямешкі Л.А. прыняты да апублікавання Варшаўскім Універсітэтам. Сумеснае даследаванне на дамоўленасці з Варшаўскім Універсітэтам аб праблемах чытання палякаў на Беларусі і беларусаў у Польшчы працягваецца і з'явіцца арганічнай часткай сучаснага даследавання.

Мае дагучанне да тэмы даследаванне запатрабаванню на нацыянальную кніжку не толькі малаголькасных этнічных груп, але і тых народаў, у якіх няма нацыянальнай дзяржаўнасці ні у маштабах СССР, ні у рамках другіх дзяржаў.

Лічым, што справядліва пэдымае пытанне аб адроджэнні і чытан-

1. Ніва.

ні на роднай мове 100-тысячнае цыганскае насельніцтва, якое і размаўляе, і думае па-цыганску. Старэйшае пакаленне цыгану добра гаворыць і па-беларуску, і па-цыганску. Сучасная моладзь не разумее беларускай мовы (у школах была вызвалена ад яе вывучэння), а яе цыганская гаворка – бедная і напоўнена запазычанымі з рускай мовы. Цыганская мова павінна адродзіцца паралельна з беларускай – так ставяць пытанне грамадзяне гэтай нацыянальнасці¹. Патрэбны падручнікі, кнігі ў бібліятэках, патрэбен заказ Міністэрства на роднай адукацыі. Гэта яшчэ адно пытанне, аб'ект і якое наступчыкі проста не маюць права.

Фонды, пытанні камплектавання, арганізацыя бібліятэчнага абслугоўвання, формы і метады яго – гэта толькі частка складанага праблемнага комплексу, звязанага з Інтэрнацыянальным выхаваннем чытачоў.

Перабудова ў бібліятэках парадзіла цікавыя дыялагавыя формы рэкамендацыі кнігі, пабудзіла бібліятэкараў больш увагі звярнуць на сем'і, на чытацкія аб'яднанні, таварыствы, узнікаючыя на аснове духоўнага радства, на аснове агульнай зацікаўленасці ў культурным правядзенні вольнага часу. На кафедры бібліятэказнаўства распрацоўваецца для студэнтаў новы спекурс "Бібліятэка і вольны час чытачоў", мэта якога даць будучым бібліятэкарам веды і асновы работы з чытацкімі таварыствамі, з новымі падходамі да ролі бібліятэкі ў новых эканамічных абставінах. Масавая бібліятэка павінна стаць сапраўдным месцам культурнага адпачынку, месцам збліжэння і ўзаемнай павагі да усіх грамадзян рэспублікі.

Думаецца, што вырашэнне многіх праблем, асабліва па прыцягненню чытачоў да карыстання бібліятэкамі, будзе цесна звязана з асобай бібліятэкара, будзе залежыць ад яго прафесійнай падрыхтаванасці, кампетэнтнасці, а таксама і ад валодання мовай, на якой жадае і мае права чытаць кнігі чытач у кожнай бібліятэцы.

С.В.Овлей

(кафедра псіхалогіі)

АНАЛИЗ ОЦЕНКИ СТУДЕНТАМИ ПРАКТИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ В ВУЗЕ

Вуз, как всякая обучающая система, имеет два взаимосвязанных уровня успеха своей деятельности: во-первых, это оценки студентов

1. Калінін В. І мн - дзеці Беларусі//ЛІМ.-1990.-8 чэрв.-С.4.